NICOLAE PAULETI ȘI AUTENTICITATEA LIMBII FOLCLORULUI EDITAT

DE

PETRU ZUGUN

La Nicolae Pauleti, care a alcătuit în anul 1838 „prima culegere masivă de poezii populare românești"[1], „cea mai mare și autentică colecție de poezie lirică românească *făcută pe teren*"[2] (subl. edit.), se pot identifica cele două modalități principale de editare a folclorului care vor fi utilizate după el : a) respectarea în esență a limbii regionale, autentice, modalitate cultivată cu precădere de la sfîrșitul secolului trecut și mai ales în secolulul nostru ; b) adaptarea limbii folclorului la normele de la un moment dat ale limbii scrise de cultură, norme stabilite fie prin consens, fie de instituții de cultură, oficial, modalitate predominantă de la culegerile de folclor publicate de Vasile Alecsandri pînă la sfîrșitul veacului al XIX-lea și, sporadic, și după acea perioadă (altă modalitate, secundară, în folcloristică, fiind transcrierea, prin notație strîmtă, a limbii folclorului, considerat astfel ca text dialectal). La Pauleti predomină prima modalitate, întrucît „cîntecele și strigăturile sînt notate de Pauleti cu maximă fidelitate posibilă pentru anul 1838"[3], alfabetul chirilic de tranziție folosit de el redînd „cu suficientă acuratețe limbajul țăranului din cîmpia Transilvaniei spre mijlocul secolului al XIX-lea"[4]. Ediția model[5] a lui Ion Mușlea transcrie corect[6], în alfabet latin, formele dialectale de la Roșia de Secaș (azi jud. Alba) pe care Nicolae Pauleti le-a înregistrat în 1838 în

---

[1] Ioan Chindriș, *Preromanticul Nicolae Pauleti*, prefață la Nicolae Pauleti, *Scrieri*, Editura Minerva, București, 1980, p. V.

[2] Ion Mușlea, *Studiu introductiv* la volumul *Cîntări și strigături românești de cari cîntă fetele și feciorii jucînd scrise de Nicolae Pauleti în Roșta, în anul 1838*, ediție critică, cu un studiu introductiv de Ion Mușlea, Editura Academiei R. S. România, București, 1962, p. 41.

[3] Ioan Chindriș, *lucr. cit.*, p. LXXII.

[4] *Loc. cit.* Transcriem, în continuare, alte două opinii similare despre opera de folclorist a lui Nicolae Pauleti : „Materialul lui Pauleti are valoare deosebită și prin faptul că a fost cules de un fiu al satului, bun cunoscător al graiului și al oamenilor" (Ion Mușlea, *loc. cit.*) ; culegerea lui Pauleti „este — alături de cea a lui Cipariu — și cea dintîi colecție în care textele lirice sînt consemnate în forma lor autentică. Folcloristul nu poate fi îndeajuns de surprins de această mare noutate, căci el va trebui să mai aștepte încă multe decenii pînă ce i se vor oferi colecții similare autentice" (Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, p. 64).

[5] Vezi nota 2 de mai sus.

[6] Vezi precizările lui Ion Mușlea din paragraful *Grafia și transcrierea textelor*, p. 42—45 în ediția citată.

BDD-A24119 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:10 UTC)

culegerea sa de folclor. Avem, astfel, între formele de limbă semnificative, în sensul menționat, și următoarele tipuri : velarizarea lui *i*, trecut astfel la *î*, și a lui *e*, schimbat astfel în *ă*, datorită rostirii dure a dentalelor și velarelor care le preced, în *zîce* (161)[7], *țînea* (94), *dusăi* (61), *gîcește* (50), *brațăle* (61) ș.a., alături de *zice* (21) etc. ; develarizări, în *peuni* (59), *beutoriu* (125) ș.a. ; închiderea lui *-e* final la *-i*, în *di*, *bini* (151), *cini* (8), *undi* (154, 157) ș.a.; transformarea — poate și din motive de ordin prozodic — a acestui *-i* final în semivocală surdă, în *undi* (157 ș.a.) etc., sunet asilabic; finale labializate, în care s-a păstrat *-u* asilabic șoptit, în *dusăi̯u*, *găsi̯i̯u*, *văzu̯i̯u* (toate în 61), *mori̯u* (40), *dragu̯* (129 v. 48), *așternu̯* (180 v. 13), *cîndu̯* (191 v. 18), alături de formele fără labializare, predominante ca număr, *nuc*, *duc* (ambele în 78) ș.a. ; reducerea diftongului *o̯a* la *o̯*, în *to̯le* (18). *fo̯ia* (217) ș.a., editorul transcriindu-l prin *oa* ; prezența fricativei șuierătoare *j*, rezultată din pierderea elementului oclusiv din africata *ǧ*, în *draji*, *fraji* (ambele în 10), *împunje* și *ajunje* (ambele în 40/v. 4 și 6) *fujit* (23), *plînje* (37), *merje* (31 v. 13), sau provenit prin acomodare, în *crîjmă* și *crîjmăriță* (226 v. 7) ; palatalizări ale labialelor, alături de păstrarea lor neschimbată, în *lupchii* (175), *schinii* (197), *chierzi* (220), *deslichit* (254), în pron. și adj. *nyei* (194) pentru *mei*, în pron. *nyí* (249) pentru *mi*, în adj. *nyierie*, *nyiereá* „ca mierea" (238),, fiind întîlnite însă și formele *lupii* (175), *picioru* (217), *perit* (233), *peptarii̯u* (254) ș.a. ; păstrarea lui *-i-*, nesincopat, în *direptate* (88) ; lipsa lui *-i-* în *vonic* (48 ș.a.), singura formă pentru *voinic*, la Pauleti ; lipsa articolului hotărît enclitic *-l*, în *copu*, *trocu* (130) ș.a., alături de scrierea lui în alte cazuri, mai numeroase ; genitivul-dativ feminin singular articulat definit, în *-î* (care cumulează desinența și articolul), în *leliți* („bine-i stă *leliți* fată", în 86), *maicî* („pe la poarta *maicî* trece", în 115), *mîndruți* („și *mîndruți* nu-i închin", în 289), alături de formele literare corespunzătoare : „din culesu *cînepii* / pînă-n ruptu *cămeșii*" (129) ; articolul posesiv-genitival invariabil, în *a mele* (66, 115), *a mei* (124), dar și *al*, în *al meu mut* (40) ; forme etimologice ca *rumpe* (122), sau analogice, ca *mere*, verb (117, 139, 156 — aici în rimă cu *pere*), alături de *merje* (117) etc. ; verbe iotacizate, care predomină ca număr, față de cele neiotacizate ; *văz* (11), *pătrunză* (76), *(eu) rămîi* (76) ș.a., alături de *văd* (174) etc. ; participii ca *vint* (58, 118) și *văst* (114), acesta în alternanță cu *văzut* (tot în 114) ; forme de auxiliar *au* și *o* pentru pers. a 3-a sg. perf. compus : „Cini au zis că-i bine june" (8), *o fost* și *mi-o plăcut* (ambele în 65) ; forme inverse ca *prins-am*, *avut-am* (ambele în 47) ș.a. ; auxiliarul de viitor apare, cel mai adesea, fără *v-*, în *ne-om iubi*, *n-oiu veni*, *or vedea* și *or zice* (toate în 21) ; infinitivul „lung", etimologic, în *scriere-aș* (11/9) *stare-ar* (24), *trimitere-aș* (31/9) ; forme duble ca *știi* — *știe* pentru pers. a 3-a sg. ind. prez. : „Cine are dor pe vale / Știe luna cînd răsare ; / Cine are dor pe luncă/ Nu *știi* luna cînd să culcă" (105), ambele îndeplinind și rol prozodic ; conjuncțiile coordonatoare disjunctive *au* și *o*, pentru *sau*, alături de aceasta : „nu știu scoate-m-a *au* ba / *au* mai tare m-a băga" (99). „*o* mă joacă, *o* mă lasă" (119), „ai bărbat *o* n-ai ?" (174) ; topica inversă în *o am văst* (114), *o ar conoaște* (119), *plîngu-mi* (37) ș.a. ; lexeme ca *blagă* „avere" (280), *fagădău*, *crîșmă* și *pochilat* (ambele în 167), *țipai* „aruncai" (117) și altele.

[7] Cifrele din paranteză indică numărul textului și, în cazul textelor mai lungi, și al versului în care apar formele citate în ediția lui Ion Mușlea.

BDD-A24119 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:10 UTC)

Confruntarea acestor forme dialectale, ca și a altora, cu cele consemnate de Vasile Frățilă, în *Probleme speciale de dialectologie. Graiul de pe Valea inferioară a Tîrnavelor* (Timișoara, 1982, p. 35—252), dovedește caracterul lor autentic, în esență. De exemplu, în acest grai sînt folosite forme și cuvinte ca *țăsu, săzu, di* și *dz, bǫlă, sînje, oi fuji, keptarịu, kičoru, ńire, (stîlpu) porți, (ușa) curți, a mele, vei mere*, (eu) *rămli, să auză, vint, văst, o făcut, or fi mers, știi* „știe", *țipa* etc.

În același timp însă, la N. Pauleti putem identifica și cea de a doua modalitate a folclorului, adaptarea limbii la unele norme ale limbii de cultură, de la un moment dat. Editorul lui Pauleti, Ion Mușlea, a remarcat faptul că „Pauleti s-a îndepărtat de multe ori de graiul dialectal, folosind forme gramaticale corecte, învățate în școală"[8], dintre care citează scrierea articolului hotărît enclitic *-l* în unele cazuri, viitorul cu *voi* etc. și conjuncția *sau*, ceea ce nu înseamnă, totuși, „de multe ori", chiar dacă la faptele de mai sus se adaugă și altele din cele care apar în alternanță cu cele regionale, cum se poate vedea și din mai multe exemple citate mai sus, fiindcă acestea sînt în minoritate ca tipuri și, multe din ele, ca frecvență, în raport cu cele regionale corespunzătoare. De asemenea, alte perechi de forme alternante, din care una și-a păstrat caracterul dialectal, iar cealaltă s-a impus în limba literară, se pot explica nu numai prin intervenția folcloristului, ci și prin realitatea graiului de pe larga vale inferioară a Tîrnavelor, cunoscut „de acasă" de către Pauleti, și de care aparțin textele folclorice transcrise de el. Astfel, Vasile Frățilă arată că în acest grai apar atît *cokilă, kičór, știrg'i* ș.a., cît și *copilă, picior, știrbi* etc., în localități diferite și la vorbitori diferiți[9].

Prin autenticitatea ei lingvistică (desigur că și literară), culegerea de folclor a lui Nicolae Pauleti constituie un izvor sigur pentru cunoașterea graiului și a poeziei populare de pe valea inferioară a Tîrnavelor de acum 150 de ani. „Dacă Pauleti ar fi izbutit să-și publice colecția, se poate bănui că aceasta ar fi avut urmări profunde, instituind principiul autenticului în culegerea de texte folclorice"[10] este opinia avizată a lui Ovidiu Bîrlea, istoricul folcloristicii noastre.

Această modalitate de editare a folclorului, constînd în conservarea principalelor particularități fonetice, gramaticale și lexicale ale textului folcloric, desigur că în limitele variabile determinate de scopul editării folclorului, de pregătirea lingvistică a editorului, de gradul de perfecțiune a alfabetului fonetic folosit și de posibilitățile tipografice, a fost reluată, independent de Pauleti, și perfecționată mereu de la sfîrșitul secolului trecut, prin Miron Pompiliu (1870), Simion Fl. Marian (1873), Mihail Caianu (1888), G. Alexici (1899) — Alexici a folosit și semne diacritice, în acest scop — și de alți folcloriști, inspirați direct sau indirect, în această direcție, de Timotei Cipariu și Gh. Bariț[11], dar s-a impus definitiv numai de la începutul secolului nostru, o dată cu școala etnografică a lui Ovid Densusianu și, ulterior, prin elevii direcți sau indirecți ai lui, cu direcția lui Sextil Pușcariu, reprezentată prin Al. Țiplea

[8] Ion Mușlea, *luer. cit.*, p. 44.
[9] Vezi Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 60—70 și *passim*.
[10] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 65.
[11] Ovidiu Bîrlea, *op. cit.*, p. 57 și 59.

BDD-A24119 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:10 UTC)

(1906), I. A. Candrea (1907), Tache Papahagi (1925), Ion Diaconu (1930) și alții, respectiv Iosif Popovici (1909 și 1911), G. Giuglea — I. Vâlsan (1913) și alții[12].

O dată cu apariția culegerilor folclorice și de piese literare culte în spirit folcloric, ale lui Vasile Alecsandri (*Poezii poporale. Balade. Cîntice bătrînești*, 1852 și 1853 ; *Poezii populare ale românilor*, 1866), s-a conturat altă modalitate de receptare, editare și difuziune a textului folcloric, și anume modalitatea constînd în adaptarea limbii lui la normele limbii scrise de cultură, limbajul dialectal fiind doar sugerat, prin unele particularități, mai ales lexicale, care sînt mai greu de înlocuit decît cele fonetice și gramaticale. *Modalitatea Alecsandri* de receptare, editare și difuziune a folclorului constă în *literalizarea* limbii textului folcloric în spiritul normelor limbii scrise uzuale la un moment dat. Vom comenta această modalitate într-o altă lucrare.

NICOLAE PAULETI AND THE LINGUISTIC AUTHENTICITY OF THE PUBLI SHED FOLKLORE

ABSTRACT

In this paper, the author shows that the first Romanian folklorist Nicolae Pauleti preserved (1838), to a large degree, the regional linguistic authenticity of the folklore which he gathered from the Valea Tîrnavelor area. In this respect, the author compares Pauleti's linguistic facts with the dialectal monography of the same area, written by V. Frățilă (1982).

After an intermediary period (the Alecsandri's period), in which the language of the published folklore was changed following the literary norms, Pauleti's modality of preserving the linguistic authenticity of the folklore has imposed again, and it is still used in publishing the Romanian folklore.

Facultatea de Filologie
Iași, Calea 23 August, nr. 11

[12] Vezi Ion Diaconu, *Criterii asupra monografiei etnografice, folclorice și dialectale*, în *Ținutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie*, Editura pentru Literatură, I, [București], 1969, p. 20 și 128—129; Mihail Deleanu, *George Cătană și „coregerea" lingvistică a folclorului*, în volumul colectiv *Studii de limbă, literatură și folclor*, II, 1971, Reșița, p. 207—220 ; Constantin Otobîcu, *Prefață* la *Antologie dialectală a României*, București, 1983, p. V—XXX.

BDD-A24119 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:51:10 UTC)